

Migrantų integravimas bendrojo ugdymo mokyklose

2020
lapkritis,
Nr. 7 (185)

ISSN 2669-0977

freepik.com nuotr.

Pagrindiniai klausimai

Kodėl svarbu atkreipti dėmesį į migrantų kilmės mokinių integravimą mokyklose?

Kiek migrantų mokinių mokosi Lietuvos ir kitų Europos šalių mokyklose?

Kaip migrantai mokiniai integruojami Europos šalių bendrojo ugdymo mokyklose?

Kokia Lietuvos patirtis integruojant migrantų kilmės mokinius bendrojo ugdymo mokyklose?

Sėkmingas migrantų kilmės mokinių integravimas yra aktuali švietimo politikos sritis daugelio Europos šalių švietimo sistemose. Kaip rodo tarptautinių mokinių pasiekimų tyrimų ir statistikos duomenys, palyginti su kitais bendraamžiais, migrantų kilmės mokinių pasiekimai yra vidutiniškai žemesni, mažesnė jų dalis gerai jaučiasi mokykloje ir yra patenkinti savo gyvenimu, didesnė jų dalis anksti pasitraukia iš švietimo sistemos. Todėl tikėtina, kad ir suaugus jiems sunkiau seksis sėkmingai integruotis visuomenėje.

Su tiesiogine migracijos patirtimi susiduriančios Europos šalys imasi aktyvių politinių, socialinių, ekonominių ir švietimo veiksmų, kurie leistų skatinti migrantų kilmės vaikų ir jaunuolių integraciją. Dažniausiai šalys nurodo šias prioritetines sritis, kuriose imamasi nacionalinio lygmens priemonių: formaliojo švietimo prieinamumo didinimą – visuotinės švietimo teisės užtikrinimą, įvairių metodinę ir didaktinę ugdymo organizavimo pagalbą mokytojams ir mokykloms, taip pat mokytojų kompetencijos dirbti daugia-kultūre ir įvairiakalbėse aplinkose tobulinimą, įtraukiojo ugdymo plėtotę.

Nors Lietuvoje, palyginti su kitomis Europos valstybėmis, migrantų vaikų skaičius ir dalis tarp visų vaikų nėra didelė (2018 m. – 3,7 proc. tarp visų 0–15 m. amžiaus vaikų), pastaraisiais metais ji auga, todėl didėja poreikis tobulinti atvykstančių iš užsienio ir sugrįžtančių Lietuvos Respublikos piliečių vaikų integraciją į Lietuvos švietimo sistemą – plėsti priimančių mokyklų tinklą, taikyti veiksmingas integracijos priemones, tobulinti mokytojų kompetencijas, užtikrinti reikalingus finansinius ir materialiuosius išteklius.

Lietuvoje dedamos mokinių migrantų integracijos tobulinimo pastangos: atlikus tyrimus, išsiaiškinti migrantų švietimo paslaugų poreikiai, mokyklų poreikiai siekiant skatinti grįžusio ar atvykusio vaiko mokymosi integraciją, nustatytos mokyklose pasiteisinusios integravimo priemonės. Sukurtas ir nuolat plečiamas migrantus priimančių ir tam pasirengusių mokyklų tinklas, plėtojama netradicinio – išimtinai nuotolinio migrantų ugdymo forma, populiarėja tarptautinio bakalaureato programa, kurią baigus lengviau įsilieti į užsienio šalies aukštojo mokslo sistemą. Dalyvaujant projektų veiklose, baigiami rengti migrantų vaikų ugdymo organizavimo modeliai ir rekomendacijos mokykloms, kaip sėkmingai integruoti atvykusį iš užsienio arba sugrįžusį mokinį.

Kodėl svarbu atkreipti dėmesį į migrantų kilmės mokinių integravimą mokyklose?

Mokinys, kuris sėkmingai integravosi į švietimo sistemą ir akademinį, ir socialiniu požiūriu, turi daugiau galimybių atskleisti ir išnaudoti savo ugdymosi potencialą, jaustis priimančios šalies visuomenės dalimi. Tačiau mokiniai iš migrantų šeimų susiduria su daugybe socialinių, ekonominių ir politinių sunkumų, kurie turi įtakos jų mokymuisi, raidai ir jausenai. Kaip rodo tarptautinio penkiolikmečių pasiekimų tyrimo PISA (angl. Programme for International Student Assessment) 2018 metų duomenys:

- *migrantų kilmės mokiniai dažniau gyvena nepalankioje socialinėje, ekonominėje ir kultūrinėje (SEK) aplinkoje* – tyrime dalyvavusiose EBPO šalyse 2–3 iš 10-ies ne migrantų ir 3–4 iš 10-ies migrantų kilmės mokinių gyvena nepalankioje SEK aplinkoje;
- *jų pasiekimai yra žemesni, palyginti su kitų bendraamžių* – skaitymo pasiekimai tarp migrantų ir ne migrantų kilmės mokinių tyrime dalyvavusiose EBPO šalyse vidutiniškai skyrėsi 41 tašku. Atsižvelgus į SEK įtaką, vis tiek išlieka 24 taškų skirtumas;
- *tarp jų yra didesnė dalis žemų pasiekimų mokinių* – 2 iš 10-ies ne migrantų kilmės ir 3–4 iš 10-ies migrantų kilmės mokinių skaitymo pasiekimai žemi;
- *mokykloje jie jaučiasi prasčiau nei toje pačioje šalyje gimę bendraamžiai* – didesnė dalis ne migrantų nei migrantų kilmės mokinių teigė, kad yra patenkinti savo gyvenimu ir mokykloje nesijaučia pašaliniai (1 pav.).

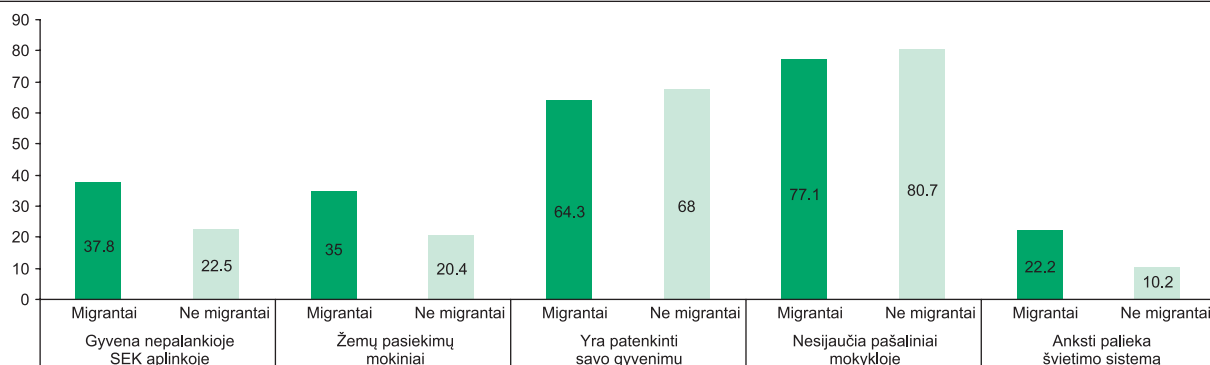
Eurostato duomenys rodo migrantų mokinių pasiekimų atotrūkio įtaką tolimesniam gyvenimui – didesnė migrantų kilmės mokinių dalis, palyginti su kitais mokiniais, anksti pasitraukia iš švietimo sistemos: 27 ES šalyse 2019 m. dešimtdalis 18–24 m. asmenų

buvo įgiję ne aukštesnį nei pagrindinį išsilavinimą (ISCED 2) ir toliau nesimokė, o tarp migrantų šių asmenų dalis buvo dvigubai didesnė – daugiau nei penktadalis (1 pav.).

Šie duomenys rodo, kad labai svarbu padėti migrantų kilmės vaikams ir jaunuoliams integruotis į švietimo sistemą ir visuomenę. Migrantų integravimo problema visada buvo pabrėžiama Europos lygmeniu. ES ėmėsi naujausių šios srities iniciatyvų, apimančių:

- 2016 m. Europos Komisijos veiksmų planą dėl trečiųjų šalių piliečių integracijos (angl. *European Commission's 2016 Action Plan on the Integration of Third Country Nationals*), kuriame pabrėžiama, kad **švietimas ir mokymas yra viena iš galingiausių integracijos priemonių**.
- 2017 m. Komunikatą dėl vaikų migrantų apsaugos (angl. *2017 Communication on the Protection of Children in Migration*), kuriame išdėstyti veiksmai, kuriais siekiama sustiprinti visų migrantų vaikų apsaugą ir **užtikrinti galimybę pakankamai anksti ir veiksmingai naudotis įtraukaus formaliojo švietimo paslaugomis**, įskaitant ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugas, kaip vieną iš svarbiausių ir veiksmingiausių vaikų integravimo priemonių, padedančių stiprinti kalbos įgūdžius, socialinę sanglaudą ir savitarpio supratimą. Kaip vienas iš pagrindinių integracijos veiksnių įvardijamas mokytojų mokymas, siekiant juos parengti dirbti su įvairių poreikių turinčiais vaikais.
- 2018 m. Tarybos rekomendaciją dėl bendrų vertybių, įtraukiojo ugdymo ir europinio mokymo aspekto skatinimo (angl. *2018 Council Recommendation on Promoting Common Values, Inclusive Education and the European Dimension of Teaching*), kurioje pabrėžiama **veiksmingų ir vienodų galimybių gauti kokybišką įtraukujį ugdymą svarba**, kartu su būtina parama visiems besimokantiesiems, įskaitant mokinius, kilusius iš migrantų šeimų.

1 pav. Migrantų ir ne migrantų kilmės mokinių ir jaunimo aplinkos, pasiekimų, jausenos ir likimo švietimo sistemoje skirtumai (dalis, proc.)

Duomenų šaltiniai: OECD (2019), PISA 2018 Results (Volume II); Eurostat, 2019

Analizuojant migrantų mokinių integravimo bendrojo ugdymo mokyklose galimybes, svarbu išsiaiškinti, kokie mokiniai patenka į migrantų grupę, nes ES šalių teisiniuose dokumentuose vartojami skirtingi kriterijai mokiniams migrantams įvardyti: kitos šalies pilietybė, gyvenamoji vieta ar migracijos statusas,

gimtoji kalba, gimimo šalis ar kt. Pagal bendrą sampratą, leidžiančią palyginti skirtingų šalių švietimo sistemų mokinių migrantų integracijos politiką Europos šalyse, migrantais vaikais ir jaunuoliais yra laikomi naujai atvykę (pirmos kartos), antros kartos ir į šalį sugrįžę vaikai ir jaunuoliai.

Švietimo tinklo *Eurydice* ataskaitoje „Migrantų kilmės mokinių integravimas Europos mokyklose“ (2019) teigiama, kad migrantai vaikai ir jaunuoliai yra:

- **naujai atvykę (pirmos kartos)**, tiesioginės migracijos patirties turintys vaikai ir jaunuoliai, kurie patys ir jų tėvai yra gimę kitoje nei dabar gyvenamoje šalyje;
- **antros kartos** – dabar gyvenamoje šalyje gimę vaikai ir jaunuoliai, kurių vienas ar abu tėvai yra gimę kitoje šalyje (t. y., tėvai yra pirmos kartos migrantai);
- **į šalį sugrįžę migrantai vaikai ir jaunuoliai**, kurie buvo imigrantai kitoje šalyje ir grįžta į tą šalį, kurios pilietybę turi.

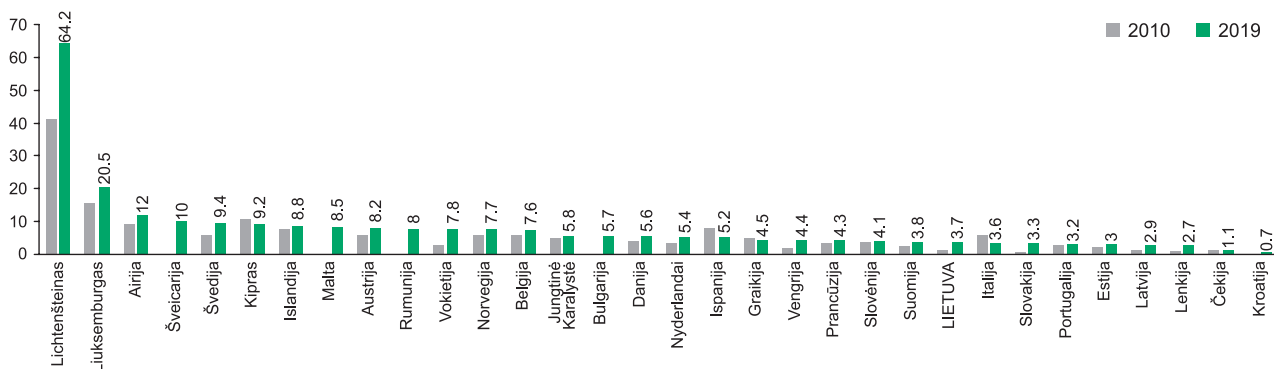
Kiek migrantų kilmės mokinių mokosi Lietuvos ir kitų Europos šalių mokyklose?

Europos šalių patirtys, susijusios su mokinių migrantų priėmimu ir integravimu, yra labai skirtingos. Per nepilną dešimtmetį migrantų vaikų iki 15 m. procentinė dalis tarp šios amžiaus grupės vaikų labiausiai išaugo Lichtenšteine. Migrantų vaikų dalis taip pat reikšmingiau didėjo Liuksemburge, Vokietijoje ir beveik visose kitose Europos šalyse, išskyrus Kiprą, Ispaniją, Italiją ir Graikiją. Lietuva – viena iš šalių, kurioje

migrantų vaikų dalis tarp šios amžiaus grupės vaikų išlieka palyginti nedidelė, tačiau ir ji nuo 2010 m. padidėjo nuo 1,4 iki 3,7 proc. punktų.

Duomenys rodo, kad vaikų imigracija į Lietuvą vyksta bangomis: nuo 2010 iki 2014 m. vaikų imigrantų skaičius nuolat augo, 2016–2017 m. mažėjo, o nuo 2018 m. prasidėjo nauja augimo banga. Vaikai atvyksta su tėvais, kurie nuo 2016 m. dažniausiai atvyksta į šalį, ketindami dirbti, dėl šeimos susijungimo, ketindami įgyti išsilavinimą, stažuotis ar tobulinti kvalifikaciją ir kt. (Migracija Lietuvoje: tarptautinės migracijos skaičiai ir faktai, 2019).

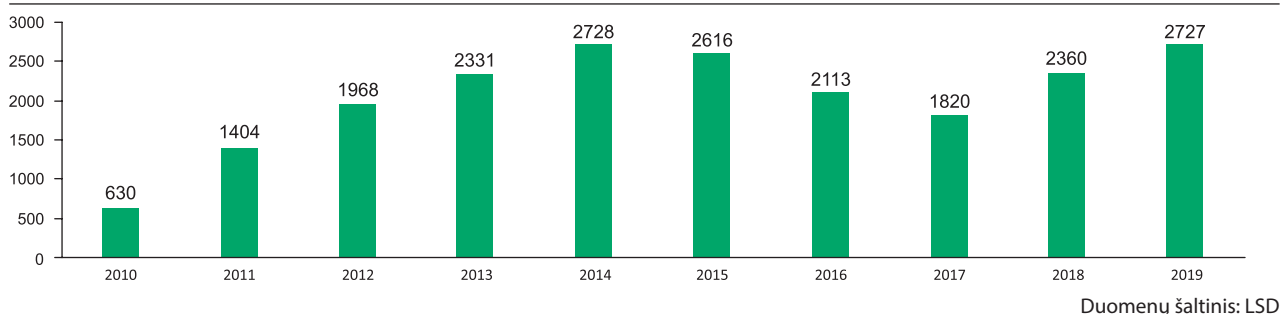
2 pav. Užsienio šalyse gimusių vaikų iki 15 m. dalis (proc.) tarp visų šios amžiaus grupės vaikų Europos šalyse*

* apie situaciją 2010 m. Maltoje, Rumunijoje, Bulgarijoje ir Kroatijoje nėra duomenų.

Duomenų šaltinis: Eurostat

3 pav. Vaikų imigrantų (0–17 m.), atvykusių į Lietuvą, skaičius

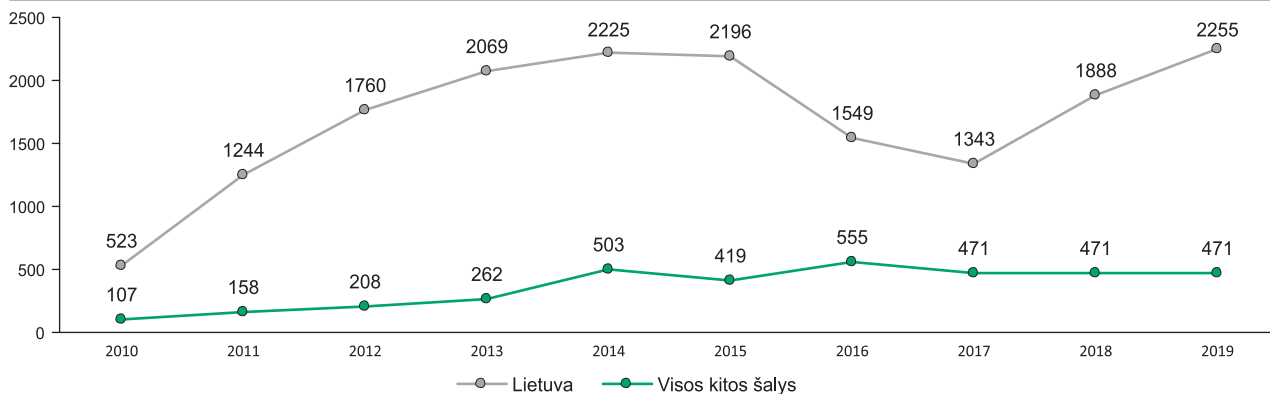
Duomenų šaltinis: LSD

2014–2018 m. laikotarpiu didžiausią imigruojančių asmenų dalį – 68 proc. visų imigruojančių asmenų – sudarė Lietuvos valstybės piliečiai (Karaša ir Čiegis, 2020). Tad ir didžiąją imigrantų vaikų dalį sudaro Lietuvos valstybės piliečiai – jų skaičius augo iki 2 225 vaikų 2014 metais, vėlesniu laikotarpiu stebimas mažėjimas iki 1 343 vaikų, o nuo 2018 m. imigruojančių

Lietuvos valstybės piliečių vaikų skaičius vėl auga ir 2019 m. jau viršijo 2014 m. pasiektą reikšmę (4 pav.).

Imigruojančių vaikų – užsienio šalių piliečių skaičius ir dalis tarp visų imigruojančių vaikų palyginti nėra didelė, tačiau šių vaikų skaičius per dešimtmetį padidėjo daugiau nei keturis kartus. Dažniausiai vaikai atvyksta iš Rusijos, Baltarusijos, Ukrainos.

4 pav. Į Lietuvą atvykę vaikai imigrantai pagal kilmę

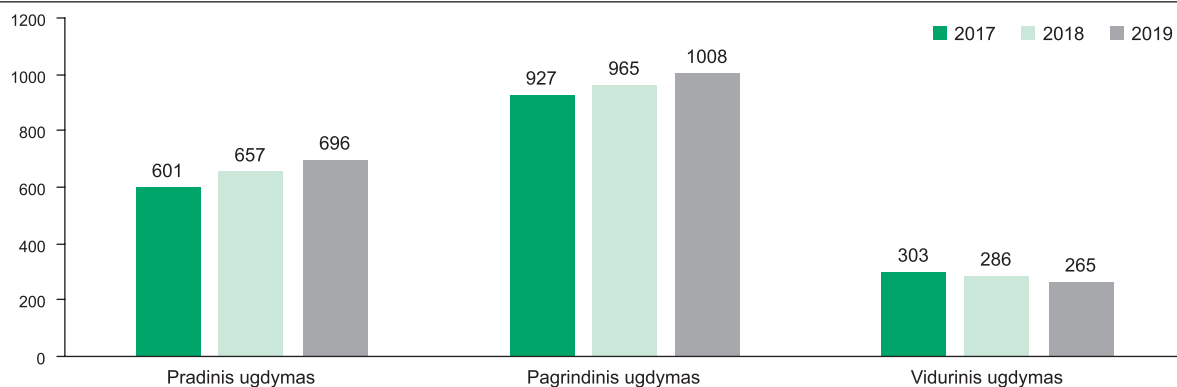

Duomenų šaltinis: LSD

Atvykę užsienio šalių piliečiai vaikai daugiausia mokosi pagal pradinio ir pagrindinio ugdymo programas (5 pav.). Mokinių registro duomenimis, daugiausia vaikų iš

užsienio yra atvykę į Vilniaus, Kauno, Klaipėdos miestų, Šiaulių, Varėnos, Alytaus, Radviliškio ir Panevėžio rajonų savivaldybes ir mokosi šių savivaldybių mokyklose.

5 pav. Pagal bendrojo ugdymo programas Lietuvoje besimokančių kitų šalių piliečių vaikų skaičius

Duomenų šaltinis: ŠVIS

Nors Lietuvoje, palyginti su kitomis Europos valstybėmis, migrantų vaikų skaičius ir dalis tarp visų vaikų nėra didelė, nuo 2018 m. ji vėl auga, todėl didėja poreikis tobulinti atvykstančių iš užsienio ir sugrįžtan-

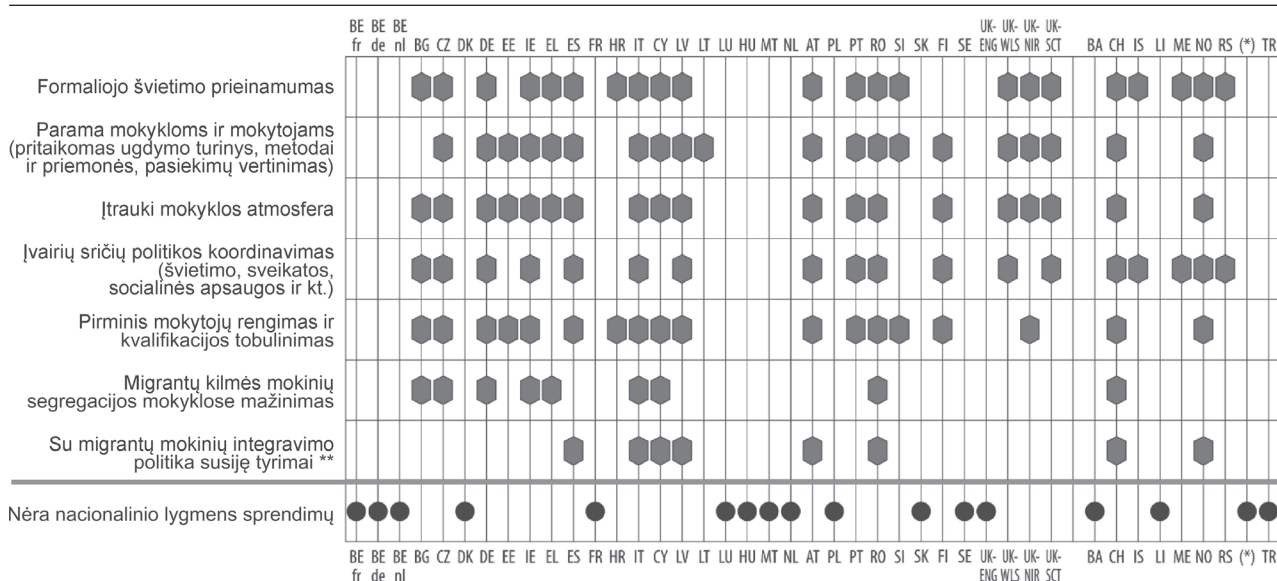
čių Lietuvos Respublikos piliečių vaikų integraciją į Lietuvos švietimo sistemą – plėsti priimančių mokyklų tinklą, tobulinti integracijos priemones.

Kaip migrantai mokiniai integruojami Europos šalių bendrojo ugdymo mokyklose?

Švietimo tinklo *Eurydice* ekspertai, apibendrinami 42 švietimo sistemų Europos šalyse politiką integruojant migrantus mokinius, teigia, kad dauguma šalių įvairiose švietimo politikos srityse imasi naciona-

linio lygmens priemonių, siekdamas skatinti migrantų mokinių integraciją. Dažniausiai šalys kaip prioritetines sritis išskiria formaliojo švietimo prieinamumo didinimą, įvairių ugdymo organizavimo paramą mokytojams ir mokykloms, mokytojų kompetencijos dirbti daugiakultūre ir įvairiakalbėse aplinkose tobulinimą ir įtraukiojo ugdymo plėtotę. Rečiausiai nacionalinio lygmens priemonių imamasi inicijuojant ir atliekant migrantų kilmės mokinių integracijos tyrimus (6 pav.).

6 pav. Europos šalyse nacionaliniu lygmeniu reglamentuojamos švietimo politikos sritys mokiniams migrantams bendrojo ugdymo mokyklose integruoti (2017–2018 m. m.)

* Šiaurės Makedonija.

** Lietuvoje 2018 m. ŠMSM užsakymu atliktas „Švietimo paslaugų sugrįžusiems asmenims poreikio savivaldybėse tyrimas“.

Šaltinis: *Eurydice*

Švietimo prieinamumas. Švietimas ir mokymas yra pripažinta visuotinė žmogaus teisė, neatsižvelgiant į jo teisinį statusą. Daugumoje Europos švietimo sistemų privalomo mokytis amžiaus migrantų ir vietinės kilmės vaikai ir jaunuoliai turi tokias pačias teises ir pareigas. Tačiau kai kurių migrantų vaikų ir jaunimo grupių teisės ir (arba) pareigos yra skirtingos. Pavyzdžiui, Rumunijoje, Šiaurės Makedonijoje ir Turkijoje migrantų vaikai ir jaunuoliai, turintys gyventojo statusą, turi teisę į švietimą, tačiau jis nėra privalomas. Nepilnamečiai prieglobsčio prašytojai neturi tokių pačių švietimo teisių, kaip vietiniai Danijos, Šiaurės Makedonijos ir Turkijos mokiniai. Sudėtingiausioje padėtyje atsiduria nepilnamečiai nelegalūs migrantai – Bulgarijoje, Danijoje, Lietuvoje, Vengrijoje, Šiaurės Makedonijoje ir Turkijoje jie neturi tokių pačių teisių į švietimą, kaip kiti to paties amžiaus vaikai. Išskyla akivaizdus pavojus, kad migrantai vaikai ir jaunuoliai, kurie neturi vienodų privalomo švietimo teisių ir pareigų priimančioje šalyje, gali žymiai atsilikti nuo savo bendraamžių kognityvine ir socioemociene raida.

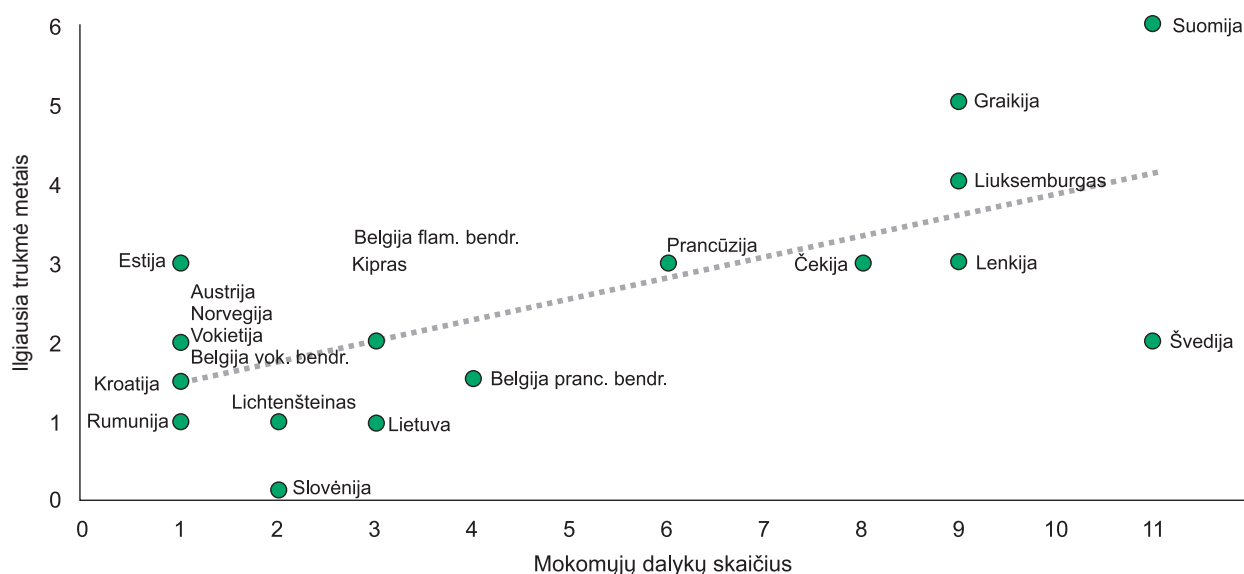
Parengiamasis ugdymas. Kai migrantų kilmės vaikai ir jaunuoliai įtraukiami į švietimo sistemą, jie gali būti ugdomi kitose grupėse nei jų vietos kilmės bendraamžiai. Naujai atvykę mokiniai, kurie pakankamai gerai moka mokomąją kalbą, paprastai yra ugdomi bendrojo ugdymo klasėse kartu su kitais bendraamžiais. Prasčiau mokomąja kalba kalbantys arba visai jos nemokantys mokiniai paprastai ugdomi parengiamosiose klasėse ar grupėse. Tokios klasės veikia 33 iš 42 analizuotų Europos šalių švietimo sistemų. Šios klasės gali būti sudaromos trimis būdais:

- per daugumą pamokų mokiniai mokosi bendrojo ugdymo klasėse, tačiau per kai kurias pamokas mokosi atskirose grupėse;
- mokiniai didžiąją savo pamokų dalį mokosi atskirose grupėse ir per kai kurias pamokas jungiasi prie bendrojo ugdymo klasių (sporto, dailės ir muzikos pamokas, kur jie gali užmegzti socialinius ryšius ir dalyvauti veikloje turėdami ribotus mokomosios kalbos įgūdžius);
- visas pamokas mokiniai lanko jiems atskirai sudarytose grupėse.

Tačiau per ilgą mokymąsi atskirose grupėse gali neigiamai veikti naujai atvykusių migrantų mokinių pasiekimus ir socialinę integraciją, todėl 21 švietimo sistemoje (tarp jų ir Lietuvoje) laikas, kurį mokiniai migrantai praleidžia mokydami atskirai, ribojamas iki vieno ar dvejų metų. Tikslinė kalbos ir mokymosi pagalba paprastai trunka ilgiau. Lietuva patenka tarp 13 Europos švietimo sistemų, kuriose parengiamosiose klasėse mokoma ne tik kalbos, bet ir kitų dalykų – matematikos, užsienio kalbų, gamtos mokslų ir kt.

Pastebima tendencija, kad šalyse, kuriose naujai atvykę migrantai mokiniai parengiamosiose klasėse gali mokytis ilgesnį laiką (pvz., Suomijoje net iki šešerių metų), į jų mokymo programą įtraukiama daugiau mokomųjų dalykų. O tose šalyse, kuriose į parengiamuosius kursus įtraukiamas vienas ar du dalykai, šios klasės paprastai lankomos gana trumpai – nuo vienerių iki trejų metų (7 pav.). Toliau mokiniai migrantai mokosi bendrosiose klasėse kartu su vietos kilmės bendraamžiais.

7 pav. Bendrojo ugdymo mokyklų parengiamosiose klasėse praleistas laikas (metais) ir jose mokomųjų dalykų skaičius

Šaltinis: Eurydice

Mokyti mokomosios kalbos mokiniams migrantams ypač sunku, nes ši kalba dažnai yra antroji arba papildoma kalba, kurią jiems reikia išmokti ir pasiekti pakankamai aukštą lygį, kad galėtų sėkmingai mokytis kitų dalykų. Gebėjimas bendrauti mokomąja kalba palengvina ir socializaciją mokyklose, todėl tarp švietimo politikos priemonių, skatinančių mokinių migrantų integraciją mokyklose, turi būti numatytos ir specialios priemonės, skirtos mokomajai kalbai mokytis.

Viena iš priemonių – pirminis naujai atvykusių migrantų mokinių mokomosios kalbos žinių vertinimas, kurio rezultatai ne tik parodo, ar mokiniai gali mokytis bendrosiose, ar parengiamosiose klasėse, bet ir suteikia reikalingą informaciją mokytojams, kad jie galėtų planuoti ugdymo procesą ir suteikti tinkamą pagalbą kiekvienam mokiniui, atsižvelgiant į jo kalbos poreikius.

Beveik visose Europos šalių švietimo sistemose (išskyrus Jungtinę Karalystę (Angliją), Bosniją ir Hercegoviną ir Šiaurės Makedoniją) yra priimti nacionalinio lygmens nutarimai arba rekomendacijos dėl papildomų mokomosios kalbos pamokų mokiniams migrantams. Jos gali būti teikiamos kaip standartinės

ugdymo programos dalis (dažniausiai per parengiamuosius kursus) arba kaip papildomos ugdymo programos pamokos.

Gimtosios kalbos mokymosi tikslas yra išsaugoti ir remti tautinį tapatumą, bet kartu padėti mokiniams migrantams susikurti ir savo daugiakultūrę tapatybę, taip palengvinant jų integraciją mokykloje. Lietuva patenka tarp 13 Europos švietimo sistemų, kuriose yra patvirtintos nacionalinio lygmens taisyklės ar rekomendacijos dėl gimtosios kalbos mokymo mokykloje. Tačiau daugelyje Europos šalių ši teisė suteikiama gana retai ir jai įgyvendinti gali būti keliamos tam tikros sąlygos (pvz., nustatomas mažiausias pamokose dalyvaujančių mokinių skaičius).

Švietimo sistemose, kuriose šiuo klausimu netaikoma nacionalinio lygmens švietimo politika, galima tikėtis, kad mokytojai įvairiais būdais skirs laiko savo mokinių gimtajai kalbai mokytis. Taip, pavyzdžiui, yra Prancūzijoje, Portugalijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje), kuriose gimtosios kalbos dažniausiai taikomos kaip priemonė, padedanti mokiniams migrantams įgyti mokomosios kalbos žinių.

Visapusių migrantų mokinių poreikių tenkinimas. Palanki socialinė ir emocinė aplinka padeda mo-

kiniams siekti geresnių mokymosi rezultatų, sumažina žemų pasiekimų ir ankstyvo pasitraukimo iš švietimo sistemos rizikas. Tai ypač aktualu migrantų kilmės mokiniams, kurie gali susidurti su papildomomis socialinėmis ir kultūrinėmis kliūtėmis, trukdančiomis sėkmingai įsitraukti į bendrąjį ugdymą. Todėl, sutelkiant dėmesį į migrantų mokinių kalbos įgūdžių ugdymą ir jų mokymosi pasiekimus, ne mažiau svarbu skatinti jų asmeninę, socialinę ir emocinę raidą.

33 Europos šalių švietimo sistemose (tarp jų ir Lietuvoje) yra priimti nacionalinio lygmens nutarimai ar rekomendacijos dėl mokymosi paramos priemonių. Daugumoje šių švietimo sistemų paramos priemonės taikomos visiems mokiniams, kuriems reikalinga papildoma mokymosi pagalba, įskaitant ir mokinius migrantus. Šios priemonės dažniausiai apima individualizuotą mokymosi pagalbą ir diferencijuotą mokymą klasėje. Rečiau taikomi centralizuotai nustatyti klasės dydžio apribojimai ar teikiama mokymosi pagalba, padedant kitiems mokiniams (dar vadinama bendramžių mentoryste).

Mokytojų pasirengimas dirbti su mokiniais migrantais. Mokytojai, klasėse tiesiogiai dirbdami su mokiniais migrantais, atlieka svarbiausią vaidmenį, skatinant jų integraciją mokyklose. Tačiau TALIS 2018 m. tyrimo duomenys rodo, kad vidutiniškai tik 24 proc. 23 ES valstybių pagrindinio ugdymo mokytojų (Lietuvoje – 34,7 proc.) sutinka, kad yra gerai pasirengę dirbti daugiakultūroje ir įvairiakalbėse aplinkose. Todėl dauguma Europos švietimo sistemų į pirminio mokytojų rengimo sistemą įtraukia kompetencijas, susijusias su mokymu įvairiose, daugiakultūroje klasėse, ir skatina šiuos įgūdžius tobulinti per tolimesnio profesinio tobulėjimo veiklas. Nors aukštojo mokslo įstaigos veikia savarankiškai, rengdamos mokytojų rengimo programas, svarbus ir nacionalinio lygmens švietimo institucijų vaidmuo, tobulinant mokytojų daugiakultūrio ugdymo kompetenciją.

Darbo daugiakultūroje aplinkoje kompetencija svarbi ne tik klasėje dirbantiems mokytojams, bet ir visai pagalbos mokiniui specialistų komandai. Prie

sėkmingos mokinių migrantų integracijos mokyklose gali prisidėti mokyklų konsultantai, socialiniai pedagogai, psichologai, socialiniai darbuotojai, mokytojų padėjėjai ir tarpkultūriniai tarpininkai. Pastarieji specialistai dirba 13 iš 42 Europos šalių švietimo sistemų. Pagrindinė jų veiklos sritis – migrantų mokinių akademinės ir socialinės integracijos skatinimas, pagalba kuriant pozityvius ryšius tarp mokinių, jų šeimų ir visos mokyklos bendruomenės.

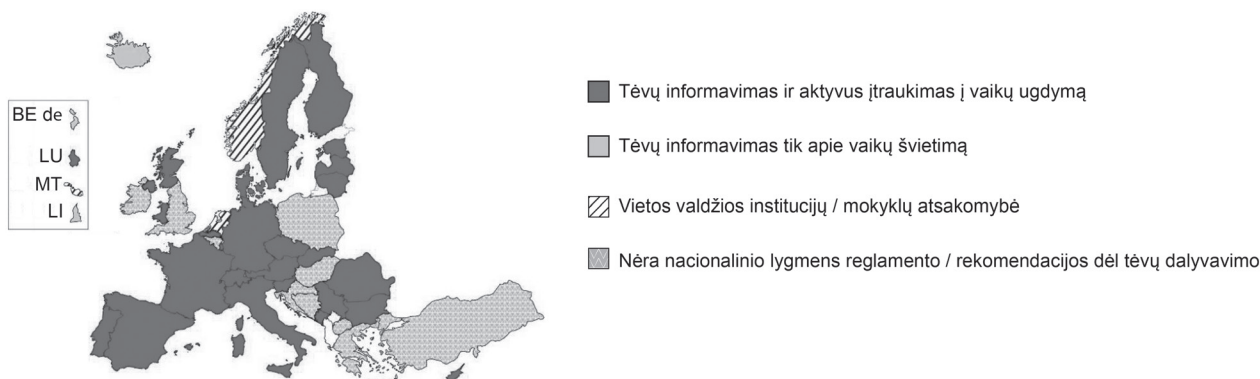
Mokyklų vadovų, tėvų ir vietos bendruomenių įsitraukimą plėtoti padeda „Visos mokyklos metodo“ taikymas – mokytojų, mokyklų vadovų, kitų švietimo specialistų, tėvų ir vietos bendruomenės bendradarbiavimu grįsta veikla, padedanti tenkinti visapusiškus mokinių migrantų poreikius ir užtikrinti tolimesnę jų pažangą.

Mokyklų vadovai gali atlikti svarbų vaidmenį teikiant kalbų mokymosi, ugdymosi ir socioemocinę paramą, reikalingą mokiniams iš migrantų šeimų.

Tėvų ar globėjų įsitraukimas į ugdymą padeda išsiaiškinti ir tenkinti skirtingus migrantų kilmės mokinių poreikius. Siekiant sustiprinti ryšius su mokinių migrantų tėvais ir išnaudoti teigiamą jų įsitraukimą į vaikų ugdymą poveikį, Lietuvoje ir dar 25 Europos šalių švietimo sistemose yra parengti nacionalinio lygmens reglamentai ar rekomendacijos, skirtos paskatinti mokyklų pastangas ne tik informuoti tėvus apie vaikų mokymosi pasiekimus, bet ir aktyviai įtraukti juos į ugdymo procesą (8 pav.). Tokių iniciatyvų pavyzdžiai yra Prancūzijoje veikianti migrantų mokinių tėvų mokymo programa, skirta sustiprinti jų gebėjimą padėti savo vaikams, ir Jungtinės Karalystės (Šiaurės Airijoje) sprendimas informuoti mokinių migrantų tėvus apie ugdymo programos turinį ir aprėptį, kad jie geriau žinotų ugdymo ypatumus ir galėtų skatinti ir palaikyti savo vaikus.

Be migrantų mokinių tėvų dalyvavimo, pabrėžiama įvairių sričių *specialistų ir organizacijų* (pavyzdžiui, socialinių ir sveikatos tarnybų, nevyriausybinų organizacijų, kalbų mokyklų, kultūros draugijų ir kt.) bendradarbiavimo svarba mokinių migrantų integravimo procese.

8 pav. Tikslai, susiję su mokinių migrantų tėvų dalyvavimu ugdant jų vaikus, numatyti nacionalinio lygmens dokumentuose

Šaltinis: Eurydice

Kokia Lietuvos patirtis integruojant migrantų kilmės mokinius bendrojo ugdymo mokyklose?

Į Lietuvą atvykusių migrantų vaikų sėkmingos integracijos bendrojo ugdymo mokyklose skatinimas yra aktuali šalies švietimo politikos dalis. Šioje srityje yra priimta teisės aktų ir rekomendacijų, nacionaliniu lygmeniu apibrėžiančių priemones, padedančias integruoti mokinius migrantus:

1. *Nuosekliojo mokymosi pagal bendrojo ugdymo programas tvarka* (2005). Joje aprašoma iš užsienio atvykusių asmenų priėmimo į mokyklas tvarka. Iš užsienio atvykę asmenys priimami mokytis bendra tvarka į klasę, kurioje mokosi jų bendraamžiai, arba į išlyginamąją klasę (grupę). Jei asmens pasiekimai aukštesni arba žemesni, nei numatyti ugdymo programoje, asmuo turi teisę mokytis atitinkamai aukštesnėje arba žemesnėje klasėje. Pagal šią tvarką, **iš užsienio atvykusiam asmeniui mokykla sudaro individualaus ugdymo planą, teikia švietimo / mokymosi pagalbą.**
2. *Užsieniečių ir Lietuvos Respublikos piliečių, atvykusių ar grįžusių gyventi ir dirbti Lietuvos Respublikoje, vaikų ir suaugusiųjų ugdymo išlyginamosiose klasėse ir išlyginamosiose mobiliosiose grupėse tvarkos aprašas* (2005) reglamentuoja užsieniečių ir Lietuvos Respublikos piliečių, atvykusių ar grįžusių gyventi ir dirbti Lietuvos Respublikoje, vaikų ir suaugusiųjų, nemokančių lietuvių kalbos, parengimą mokytis pagal bendrojo lavinimo programas. Apraše nurodyta, kad **nemokantys lietuvių kalbos mokiniai prieš pradėdami nuoseklų mokymąsi bendrojo ugdymo mokykloje vienerius metus mokosi lietuvių kalbos išlyginamojoje klasėje arba išlyginamojoje mobiliojoje grupėje.** Nuo mokymosi išlyginamojoje klasėje ar išlyginamojoje mobiliojoje grupėje atleidžiami lietuvių kalbos nemokantys mokiniai, atvykę ar grįžę gyventi Lietuvos Respublikoje ne ilgiau kaip trejus metus, ir mokiniai, pasirinkę nuoseklų mokymąsi tautinių mažumų ben-

drojo lavinimo mokykloje. Ugdymas tokiems asmenims organizuojamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu *Dėl užsieniečių, atvykusių dirbti arba gyventi į Lietuvos Respubliką, vaikų ugdymo bendrojo lavinimo mokyklose įgyvendinimo* (2003). **Lietuvių kalbos mokymui išlyginamojoje klasėje skiriama nuo 20 iki 25 valandų per savaitę, o išlyginamojoje mobilioje grupėje – iki 20 valandų per savaitę, nuo antro pusmečio integruojant Lietuvos istorijos ir geografijos, pilietinio ugdymo temas, supažindinama su bendrojo ugdymo dalykų terminais lietuvių kalba.**

3. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos parengtos rekomendacijos *Dėl sugrįžtančių į Lietuvą asmenų švietimo ir integracijos* (2019) apima sugrįžusių iš užsienio asmenų priėmimą į mokyklą, jų ugdymo(si), mokymo(si) ir psichosocialinių bei emocinių poreikių vertinimą, sugrįžusių asmenų ugdymo būdus, turinį ir vertinimą, papildomą finansavimą. **Grįžusiam iš užsienio mokiniui ugdyti numatyta 30 proc. daugiau lėšų**, ir jos gali būti skiriamos papildomoms lietuvių kalbos pamokoms, švietimo pagalbai ir kitiems individualiems vaiko ugdymosi poreikiams užtikrinti, neformalaus švietimo veikloms užtikrinti ir konsultacijoms dėl integracijos galimybių.
4. *Bendrieji ugdymo planai*, kuriuose aprašomas asmenų, baigusį dalį užsienio valstybės ar tarptautinės organizacijos pagrindinio arba vidurinio ugdymo programos ar pradinio, pagrindinio ugdymo programą, ugdymo organizavimas.

Savivaldybės gali priimti savo sprendimus dėl migrantų integravimo bendrojo ugdymo mokyklose, parengdamos teisės aktus, reglamentuojančius mokinių migrantų integravimo tvarką.

Lietuvoje turime sėkmingai veikiančių ugdymo programų ir ugdymo įstaigų, kurios turi plačios mokinių migrantų ugdymo ir integracijos patirties, veikia tarptautiniu mastu, todėl iš užsienio šalių atvykę ar sugrįžę mokiniai jose gali sėkmingai toliau mokytis ir lengviau integruotis ir švietimo sistemoje, ir visuomenėje.

Vilniaus lietuvių namai – viena iš dažnai pasirenkamų vaikams migrantams ugdyti gimnazijų, kurią įsteigė Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Vilniaus lietuvių namai vykdo pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo programas. Šios ugdymo įstaigos paskirtis – lietuvių kilmės tremtinių, politinių kalinių palikuonių, užsieniečių ir Lietuvos piliečių, atvykusių ar grįžusių gyventi į Lietuvą, užsienyje gyvenančių Lietuvos piliečių bendrasis ugdymas. Mokslas, gyvenimas bendrabutyje ir maitinimas yra nemokami ir finansuojami iš valstybės lėšų. Šiuo metu gimnazijoje trečdalis mokinių yra lietuvių kilmės, likusieji – vaikai užsieniečiai.

Vilniaus Ozo gimnazija nemokamai nuotoliniu būdu moko vaikus ir suaugusiuosius visų 1–8 ir I–IV gimnazijos klasių mokomųjų dalykų pagal Bendrąsias ugdymo programas arba asmenis, norinčius mokytis tik lituanistinio mokymosi dalykų (privalomai – lietuvių kalbos, pasirinktinai – Lietuvos istorijos, Lietuvos geografijos, etnokultūros, pasaulio pažinimo). Mokytis gali visi Lietuvos Respublikos piliečiai ir lietuvių kilmės asmenys. Sėkmingai baigus kursą gaunami valstybės pripažinti išsilavinimą patvirtinantys dokumentai, o mokiniai, besimokę nuotoliniu būdu ir sugrįžę į Lietuvą, gali sėkmingai, nepatirdami atskirties ir nelaikydami privalomo mokomųjų dalykų žinių patikrinimo, toliau mokytis savo rajono ar miesto mokyklose. Ši mokykla pirmoji Lietuvoje pradėjo teikti nuolatines tiesioginio (synchroninio) nuotolinio mokymo galimybes.

Tarptautinio bakalaureato programa apima trijų tipų ugdymo programas: pradinio ugdymo programą (angl. *Primary Years Programme*), skirtą vaikams nuo 3 iki 12 metų, pagrindinio ugdymo programą (angl. *Middle Years Programme*), skirtą 11–16 m. mokiniams, kuri gali būti įgyvendinama per penkerius metus arba trumpiau (2, 3 arba 4 metus), ir vidurinio ugdymo programą (angl. *Diploma Programme*), skirtą 16–19 m. mokiniams pasirengti studijoms aukštojoje mokykloje. Visose šalyse Tarptautinio bakalaureato programą vykdančios mokyklos dirba pagal bendrą mokymo planą. Kokius dalykus dėstyti, renkasi pačios mokyklos, pagal savo šalyse susiklosčiusias tradicijas. Programa skatina tarpkultūrinį pasaulio pažinimo suvokimą, norą pažinti, bendradarbiauti, keliauti. Teisė vykdyti Tarptautinio bakalaureato programą Lietuvoje yra suteikta dešimčiai mokyklų; aštuonios įgyvendina vidurinio ugdymo tarptautinio bakalaureato programą, viena pradinio, viena pradinio ir pagrindinio ugdymo programas.

Nuo 2017 m. augantis į Lietuvą grįžtančių ir atvykstančių asmenų iki 18 metų skaičius skatina stiprinti visų šalies mokyklų pasirengimą integruoti į Lietuvą atvykusius ar grįžusius vaikus į šalies švietimo sistemą, todėl 2018 m. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos užsakymu buvo atliktas „Švietimo paslaugų sugrįžusiems asmenims poreikio savivaldybėse tyrimas“. Jo duomenys patvirtina, kad Lietuvos mokyklose aktualūs ir *Eurydice* lyginamojoje Europos šalių analizėje pabrėžiami svarbūs mokinių migrantų integracijos aspektai – palankios socialinės ir emocinės aplinkos, individualizuotos mokymosi pagalbos ir diferencijuoto mokymo poreikiai.

Nuo 2019 m. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija ir programa „Kurk Lietuvai“ kuria mokyklų tinklą, kurio pagrindinis tikslas – stiprinti skirtingų Lietuvos regionų mokyklų, dirbančių su į Lietuvą grįžusiais / atvykusiais vaikais, pasirengimą visapusiškai (akademiškai, socialiai ir emociškai) integruoti tiesioginės migracijos patirties turintį vaiką į švietimo sistemą. Į tinklą įtrauktos mokyklos organizuoja skirtingų pakopų ugdymą (nuo pradinio iki vidurinio), dalis mokyklų taip pat turi priešmokyklinę grupę. Mokyklų tinkle dalyvaujančios mokyklos į Lietuvą grįžtančius / atvykstančius vaikus priima pagal konkrečios savivaldybės nustatytą tvarką. Dėl vaiko priėmimo grįžtanti / atvykstanti šeima gali kreiptis į bet kurią Lietuvos mokyklą, todėl mokyklų tinklas neapima visų Lietuvos mokyklų, kurios šiuo metu dirba su į Lietuvą grįžusiais / atvykusiais vaikais. Tačiau mokyklų tinklas yra vis plečiamas, siekiama apimti kuo didesnę Lietuvos savivaldybių skaičių. Jam priklausančios mokyklos (šiuo metu – 61 mokykla) nurodytos Vilniaus lietuvių namų interneto svetainėje: http://www.lietuviunamai.vilnius.lm.lt/index_files/mokyklu_Lt_tinklas.pdf.

Vykdamas mokyklų tinklo rengimo projektą, 2019 m. „Kurk Lietuvai“ atliko 21 mokyklos, dirbančios su grįžtančiais / atvykstančiais vaikais, apklausą. Apklausoje paašškėjo **mokyklų poreikiai**, siekiant užtikrinti grįžusio / atvykusio vaiko mokymosi integraciją (išdėstyta prioritetine tvarka):

- pagrindinis poreikis – įsteigti papildomus psichologo ir socialinio pedagogo etatus; šie specialistai tikslingai rūpintųsi grįžtančių / atvykstančių mokinių integravimu ir specializuotųsi sprendžiant būtent šių mokinių ir jų šeimų problemas;
- žinių lygio įvertinimo metodikos ar gairių, ypač aukštesniosiose klasėse, poreikis. Mokyklos yra sukūrusios savo žinių įvertinimo testus, tačiau norėtų bendrojo vardiklio, kaip būtų galima vertinti turimą vaiko žinių lygį;
- didaktinės ir specializuotos metodinės medžiagos poreikis tokiomis temomis, kaip darbo su mokiniais organizavimas ir koordinavimas, kaip sėkmingiau dirbti su mokiniais migrantais;
- mokytojų padėjėjų (ir užsienio kalbos konsultantų) poreikis mokyklose;
- papildomų valandų finansavimo poreikis individualioms lietuvių kalbos ar kitų mokomųjų dalykų konsultacijoms ir klasių auklėtojams dirbti su grįžusiais / atvykusiais mokiniais ir jų šeimomis;
- išlyginamosios klasės ar grupės sudarymas mažesnėse savivaldybėse, buriant skirtingose mokyklose ugdymus grįžusius / atvykusius vaikus;
- seminarų mokytojų kvalifikacijai tobulinti poreikis;
- specialistų (tiek mokytojų, tiek švietimo pagalbos specialistų) trūkumas, ypač mažesnėse savivaldybėse.

Minėtoje apklausoje mokyklos taip pat dalijo-
si savo patirtimis – kokios priemonės, integruojant į

Lietuvos mokyklas grįžusius / atvykusius vaikus,
labiausiai pasiteisino.

Labiausiai pasiteisinusios priemonės	Kitos pasiteisinančios priemonės	Pasiteisinusios, tačiau rečiau taikomos priemonės
<ul style="list-style-type: none"> • individualaus ugdymosi plano sudarymas; • individualios lietuvių kalbos ir (ar) kitų mokomųjų dalykų pedagogų konsultacijos; • neformaliojo švietimo veikla; • tėvų konsultacijos. 	<ul style="list-style-type: none"> • mokytojas pagalbininkas (iki 3 mėnesių); • bendraklasių paruošimas grįžusio / atvykusio vaiko integracijai. 	<ul style="list-style-type: none"> • kitų mokinių mentorystė; • švietimo pagalbos specialistų konsultacijos; • lietuvių kalbos mokymas išlyginamosiose / parengiamosiose grupėse.

Nacionalinė švietimo agentūra įgyvendina Europos Sąjungos struktūrinių fondų finansuojamą projektą „Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“ (2018–2022 m.). Tikslas – siekiant geresnių mokymosi rezultatų, pritaikyti atnaujintą bendrojo ugdymo turinį prie įtraukties mokytis sunkumų patiriančių mokinių grupių specifinių poreikių ir parengti naują ugdymo turinį proveržio reikalaujančioms sritims stiprinti. Sprendžiant sunkumų patiriančių mokinių ugdymo

problema, bus vykdomos veiklos, skirtos įvairių jų grupių, įskaitant į Lietuvą atvykusius užsieniečius ir grįžusius Lietuvos Respublikos piliečių šeimų vaikus, ugdymo organizavimo kokybei gerinti.

2020 metais vykdant šį projektą, buvo renkama informacija, kaip vyksta užsieniečių, atvykusių gyventi ir dirbti Lietuvoje, vaikų ugdymo organizavimas. Mokyklų patirtys rodo, kad jos panaudoja daugumą joms prieinamų integravimo priemonių.

Miesto gimnazija, ugdymą organizuojanti valstybine ir viena iš tautinių mažumų mokomųjų kalbų:

ikimokyklinukus, priešmokyklinukus ir pradinukus integruojame į bendras grupes, klases, nes maži vaikai labai imlūs kalboms ir jie gana greitai pradeda suprasti lietuvių kalbą, o po kelių mėnesių pradeda kalbėti. Vyresnių klasių mokinius mokome išlyginamojoje klasėje, kur didžiausias dėmesys skiriamas lietuvių kalbai, Lietuvos istorijai ir geografijai, taip pat joje mokosi ir anglų kalbos. Atvykę mokiniai, kaip ir visi kiti, gali naudotis visomis gimnazijoje teikiamomis paslaugomis, patalpomis. Mokiniai dalyvauja neformaliame švietime pagal savo pageidavimus, pomėgius, pvz., lanko šokių būrelį, dainavimo būrelį.

Išlyginamojoje klasėje pirmą mėnesį mokiniai pažymiu nevertinami, vėliau po tėvų apklausos, vaikų psichologinės būsenos įvertinimo yra rašomi pažymiai. Visi atvykę mokiniai 2 metus gauna papildomas lietuvių kalbos pamokas 3 kartus per savaitę. Išlyginamojoje klasėje lietuvių kalbos pamokų yra 10 per savaitę visus metus, vėliau dar 2–3 metus jie taip pat gauna papildomas lietuvių kalbos pamokas 3 kartus per savaitę. Psichologė kartą per mėnesį bendrauja su mokinių tėvais, teikia reikiamą pagalbą. Mokiniai lankosi pas psichologę prirėikus ir tėvų prašymu. Visus mokinius stengiamės įtraukti į visus gimnazijos renginius. Mokiniai dalyvauja ir įvairiuose konkursuose, olimpiadose.

Miesto gimnazija, ugdymą organizuojanti valstybine ir viena iš tautinių mažumų mokomųjų kalbų:

Priešmokyklinio ugdymo grupėse ir 1–4 klasėse iš užsienio grįžęs / atvykęs vaikas iš karto pradeda mokytis su savo bendraamžiais. Pagrindinis asmuo, kuris kontaktuoja su grįžusiu / atvykusiu mokiniu ir jo tėvais bei užtikrina sėkmingą adaptaciją, yra klasės vadovas. Klasės vadovas, bendradarbiaudamas su socialiniu pedagogu, sudaro individualų ugdymo(si) planą, su kuriuo yra supažindinami tėvai. Tokiam mokiniui nustatomas pusmečio adaptacinis laikotarpis, kuris pagal poreikį gali būti trumpinamas arba ilginamas. Mokinys papildomai lanko išlyginamąjį lietuvių kalbos modulį 2 kartus per savaitę, yra įtraukiamas į neformaliojo švietimo veiklas ir būtina dalyvauja pailgintos dienos grupės veikloje. Kuo daugiau vaikas bendrauja su bendraamžiais, tuo greičiau išmoksta šnekamąją lietuvių kalbą ir kokybiškiau gali dalyvauti pamokose.

Esant poreikiui, mokiniui pagalbą teikia specialusis pedagogas, logopedas, socialinis pedagogas ar psichologas. Jei klasėje dirba mokytojo padėjėjas, tai, pagal galimybes, ir jis teikia mokiniui pagalbą. Mokinio pasiekimai adaptaciniu laikotarpiu vertinami aprašomuoju būdu. Pirmus mokymosi metus toks mokinys yra atleidžiamas nuo rusų kalbos mokymosi (jos, kaip tautinės mažumos kalbos, privalomai mokosi visi mokyklos mokiniai), o tos pamokos skiriamos lietuvių kalbos konsultacijoms ir savarankiškam darbui. Vertinama mokinio individuali pažanga, atsisakant mokinių konkurencijos, kad vaikas neprarastų mokymosi motyvacijos. Mokinio pažangą kas mėnesį vertina klasės vadovas, kas du mėnesius – gimnazijos Vaiko gerovės komisija, kuri ir priima sprendimą nutraukti ar tęsti adaptacinį laikotarpį.

Pagal Nacionalinės švietimo agentūros vykdomą projektą, rengiami atvykusiųjų iš užsienio mokymosi modeliai, atsižvelgiant į tai, į kurią ugdymo programą ir kurią klasę mokinys atvyko. Modeliuose bus numatyta, kurie asmenys ir kokiais būdais turėtų įsitraukti į mokinio adaptaciją, rengiamos išsamios rekomendacijos mokykloms, mokyklų vadovams, mokytojams, klasių auklėtojams, pagalbos mokiniui specialistams ir kt., kaip padėti mokiniui, kad jo integracija vyktų sklandžiau.

Taip pat rengiamas grįžusių mokinių – Lietuvos Respublikos piliečių – ugdymo organizavimo modelio aprašas ir rekomendacijos, kaip sėkmingai integruoti sugrįžusį mokinį į bendrojo ugdymo mokyklą. Rekomendacijų projekte mokyklų bendruomenėms siūloma, pavyzdžiui, apie sugrįžusius / atvykusius iš užsienio mokinius informuoti visą mokyklos bendruomenę, išnagrinėti šalies, iš kurios atvyko mokinys, ugdymo(si) sistemą, kultūrą, socialinio gyvenimo ypatybes; apgalvoti pokalbį ir bendradarbiavimą su mokiniu ir jo tėvais ar globėjais, parengti ir įvertinti mokinių lietuvių kalbos mokėjimo lygį, parengti individualizuotus lietuvių kalbos mokymo planus, sudaryti sąlygas išlaikyti ir tobulinti mokinių turimas užsienio kalbos žinias, prireikus jomis remtis mokantis kitų dalykų turinį (ne lietuvių kalbos) adaptaciniu laikotarpiu ir kita. Rekomendacijų mokyklų vadovams projekte atkreipiamas dėmesys į būtinybę pateikti informaciją mokyklos interneto svetainėje apie iš užsienio sugrįžusių / atvykusių mokinių priėmimą ir ugdymo galimybes mokykloje, tiek lietuvių, tiek anglų kalba, ir kt. Klasių auklėtojams patariama parengti klasės mokinius susitikimui su nauju mokiniu, susipažinti su jo šeimos nariais, organizuoti pokalbius su mokiniu ir tėvais, aptariant sėkmes ir nesėkmes, numatant naujus tikslus, susitarimus ir kt. Taip pat bus pateiktos rekomendacijos pagalbos mokiniui specialistams, lietuvių kalbos ir dalykų mokytojams, tėvams (globėjams).

Apibendrinimas ir rekomendacijos

Lietuvos patirties apžvalga rodo, kad daugėjant sugrįžtančių ir atvykstančių iš užsienio mokinių, Lietuvoje stengiamasi tobulinti jų integraciją: atlikti tyrimai, kuriuos vykdant išsiaiškinti migrantų švietimo paslaugų poreikiai, mokyklų poreikiai siekiant užtikrinti grįžusio / atvykusio vaiko integraciją, nustatytos mokyklose pasiteisinusios integravimo priemonės, sukurtas ir nuolat plečiamas migrantus priimančių ir tam pasirengusių mokyklų tinklas. Dalyvaujant projektų veiklose baigiami rengti vaikų migrantų ugdymo organizavimo modeliai ir rekomendacijos mokykloms, kaip sėkmingai integruoti atvykusį iš užsienio arba sugrįžusį mokinį. Šios priemonės padės daugiau šalies mokyklų geriau pasirengti ugdyti ir integruoti migrantus mokinius.

Tačiau siekiant įveikti vis dar pasitaikančius mokinių migrantų ugdymo ir integracijos sunkumus, svarbu atkreipti dėmesį į kitų Europos šalių patirtį ir imtis

kompleksinių integracijos skatinimo priemonių visais švietimo valdymo lygmenimis – nacionaliniu, vietos ir mokyklos.

Nacionaliniu lygmeniu tikslinga:

- Tobulinti pirminį mokytojų rengimą ir kvalifikaciją, nes beveik du trečdaliai Lietuvos mokytojų teigia, kad nėra pasirengę dirbti daugiakultūroje ir įvairiakalbėse aplinkose. Todėl viena iš svarbių švietimo politikos krypčių gerinant mokinių migrantų integraciją – padėti mokytojams plėtoti darbo daugiakultūroje ir įvairiakalbėse aplinkose kompetencijas.
- Teikti pedagoginę, didaktinę, metodinę pagalbą mokykloms ir mokytojams – rengti mokymo priemones, kurti ugdymo modelius, teikti pagalbą vertinant mokinio turimą ugdymosi patirtį ir mokymosi pasiekimus ir vertinant tolimesnę individualią mokinio pažangą.
- Toliau plėtoti mokinių migrantų ugdymo ir integracijos tyrimus, skleisti gerosios mokyklų veiklos patirties pavyzdžius.

Vietos lygmeniu svarbu:

- Užtikrinti reikalingus finansinius ir žmogiškuosius išteklius, siekiant visapusiškai tenkinti mokinių migrantų poreikius – atkreipti dėmesį ne tik į šių mokinių mokymosi pasiekimų plėtotę, bet ir į socialinių emocijų poreikių tenkinimą, kuriam reikalingas kryptingas pagalbos mokiniui specialistų komandos įsitraukimas.

Mokyklos lygmeniu vertinga:

- Daugiau pastangų skirti visapusiškai mokinių migrantų poreikių tenkinimui: plėtoti socialinę ir emocinę paramą, skatinti paveikias, tačiau dar retai taikomas praktikas Lietuvos mokyklose – bendraamžių mentorystę, pagalbos mokiniui specialistų komandos konsultacijas, neformaliojo ugdymo veiklas, kurias atlikdami mokiniai neformalioje aplinkoje galėtų tobulinti lietuvių kalbos įgūdžius ir užmegzti socialinius ryšius su bendraamžiais, parengti klasę mokinio migranto integracijai, suteikiant mokiniams daugiau žinių apie mokinį ir šalį, iš kurios jis atvyksta, sukurti draugišką ir priimančią atmosferą klasėje ir mokykloje.
- Aktyviai bendradarbiauti su mokinio migranto šeima, įvertinant ankstesnę mokinio ugdymosi patirtį, aiškinantis jo individualius ugdymosi ir socialinius, emocinius poreikius, rengiant individualius jo ugdymosi planus, skatinant ir palaidant jo ugdymąsi.
- Plėtoti įtraukujį ugdymą ir skatinti visos mokyklos ir vietos bendruomenės įsitraukimą: skatinant socialinę mokinių migrantų integraciją, pasitelkti ne tik tiesiogiai per pamokas su šiais mokiniais dirbančius mokytojus, bet ir visą mokyklos (mokyklos vadovus, pagalbos mokiniui specialistus, mokytojus, kitus mokinius) bei vietos bendruomenę (pvz., kalbų mokyklas, nevyriausybes, tautines, kultūrinės ar religines organizacijas).

Šaltiniai

1. „Švietimo paslaugų sugrįžusiems asmenims poreikio savivaldybėse tyrimo“ ataskaita. Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/web/lt/smm-svietimas/griztantiesiems-i-Lietuva/svietimo-paslaugu-tyrimas>.
2. Communication from The Commission to The European Parliament and The Council. The protection of children in migration. Brussels, 12.4.2017 COM(2017) 211 final. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20170412_communication_on_the_protection_of_children_in_migration_en.pdf.
3. Communication from The Commission to The European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of The Regions. Action Plan on The Integration of Third Country Nationals. Brussels, 7.6.2016 COM(2016) 377 final. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/20160607/communication_action_plan_integration_third-country_nationals_en.pdf.
4. Council Recommendation of 22 May 2018 on Promoting Common Values, Inclusive Education, and The European Dimension of Teaching (2018/C 195/01). Prieiga per internetą: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0607\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0607(01)&from=EN).
5. European Commission/EACEA/Eurydice, 2019. Integrating Students from Migrant Backgrounds into Schools in Europe: National Policies and Measures. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
6. Karaša D., Čiegis R. Migracijos priežastys, tendencijos ir pasekmės. Regional Formation and Development Studies, No. 1 (30), 2020.
7. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2003 m. birželio 4 d. įsakymas Nr. ISAK-789 „Dėl užsieniečių, atvykusių dirbti arba gyventi į Lietuvos Respubliką, vaikų ugdymo bendrojo lavinimo mokyklose įgyvendinimo“.
8. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. rugsėjo 1 d. įsakymas Nr. ISAK-1800 „Dėl Užsieniečių ir Lietuvos Respublikos piliečių, atvykusių ar grįžusių gyventi ir dirbti Lietuvos Respublikoje, vaikų ir suaugusiųjų ugdymo išlyginamosiose klasėse ir išlyginamosiose mobiliosiose grupėse tvarkos aprašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.261598?jfwid=q86m1vxks>.
9. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. balandžio 15 d. įsakymas Nr. V-417 „Dėl 2019–2020 ir 2020–2021 m. m. pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrųjų ugdymo planų patvirtinimo“.
10. Lopetaitė M. Tarptautinio bakalaureato ugdymo programa gali praturtinti Lietuvos bendrąjį ugdymą. Švietimo naujienos, 2019-02-26, prieiga per internetą: <https://www.svietimonaujienos.lt/tarptautinio-bakalaureato-ugdymo-programa-gali-praturtinti-lietuvas-bendrajai-ugdyma/>.
11. Migracija Lietuvoje: tarptautinės migracijos skaičiai ir faktai. 2019-12-13. Migracijos informacijos ir bendradarbiavimo platforma. Prieiga per internetą: <https://mipas.lt/2019/12/13/migracija-lietuvoje-tarptautines-migracijos-skaiciai-ir-faktai/>.
12. Nuosekliojo mokymosi pagal bendrojo ugdymo programas tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 5 d. įsakymu Nr. ISAK-556 „Dėl Nuosekliojo mokymosi pagal bendrojo ugdymo programas tvarkos aprašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.253802/asr>.
13. OECD (2019), TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners, TALIS, OECD Publishing, Paris.
14. OECD (2019), PISA 2018 Results (Volume II): Where All Students Can Succeed, PISA, OECD Publishing, Paris, prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1787/b5fd1b8f-en>.
15. Rekomendacijos „Dėl sugrįžtančių į Lietuvą asmenų švietimo ir integracijos“ (2019). Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/griztanties/rekomendacijos%20d%C4%971%20sugriztanciu%20asmenu%20svietimo.pdf>.
16. Savivaldybių švietimo skyrių ir mokyklų poreikiai integruojant tiesiogines migracijos patirties turinčius vaikus. Mokyklų tinklo funkcijos ir suinteresuotųjų šalių atsakomybės“. Parengė dr. Sandra Kairė, „Kurk Lietuvai“, 2019-05-24.
17. Sugrįžtame į Lietuvą: mokyklos vaidmuo. Švietimo problemos analizė. 2019 gegužė Nr. 1(172).
18. Grįžusių Lietuvos Respublikos piliečių ugdymo organizavimo modelio aprašo projektas ir Užsieniečių, atvykusių gyventi ir dirbti Lietuvos Respublikoje, vaikų ugdymo organizavimo modelio aprašo projektas, parengti vykstant projektą „Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“. Nacionalinė švietimo agentūra, Vilnius, 2020.

ŠVIETIMO PROBLEMOS ANALIZĖ – Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių švietimo padalinių specialistams, mokyklos bendruomenei ir plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Leidiniai skelbiami internete adresais: <https://www.smm.lt/web/lt/teisine-inforamcija/tyrimai-analizes/leidiniai-svietimo-problemos-analize/naujienos-analizes>; <https://www.nsa.smm.lt/infrastrukturos-pletros-departamentas/leidiniai/naujausi/>; <https://www.nsa.smm.lt/stebesenos-ir-vertinimo-departamentas/veiklos-sritys/svietimo-politikos-analize/>. Pasiūlymus, pastabas ar komentarus prašome siųsti Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Strateginių programų skyriaus vedėjui Ričardui Ališauskui (ricardas.alisaukas@smm.lt). Autorius, norinčius publikuoti savo parengtas analizes, prašome kreiptis į Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Strateginių programų skyriaus patarėją dr. Ritą Dukynaitę (rita.dukynait@smm.lt).

Analizę parengė dr. **Svajonė Mikėnė** ir dr. **Rima Zablackė**, Nacionalinės švietimo agentūros Stebėsenos ir vertinimo departamento Švietimo politikos analizės skyriaus analitikės.

Konsultavo: dr. **Rita Dukynaitė**, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Strateginių programų skyriaus patarėja, **Andrius Šarmavičius**, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausiasis specialistas, **Monika Bilotienė**, Nacionalinės švietimo agentūros Švietimo pagalbos departamento Mokyklų veiklos įsivertinimo ir tobulinimo skyriaus metodininkė.

Migrantų integravimas bendrojo ugdymo mokyklose

Redaktorė **Anželika Tekutienė**
Maketavo **Valdas Daraškevičius**

2020-11-10. Tir. 500 egz.

Išleido Nacionalinės švietimo agentūros Infrastruktūros plėtros departamento IT, leidybos ir logistikos skyrius, Suvalkų g. 1, 03106 Vilnius Spausdino UAB „Lietuvis“, Vokiečių g. 39, 45263 Kaunas